

משנה ו'

לאחר שהמשנה הקודמת פרטה על אודות סוג הבור המחזיב בתשלומים, עוברת משנה זו לפרט באלו מקרים בעל הבור מתחזיב בתשלומים ובאלו הוא פטור.

ביאור

בבא קמא פרק ה' ■ ו'

1 בור של שני שתפים, כגון שהיה בור ברשות המשתפת לשניהם, והפקירו את סביבות הבור, ועתה הם אחראים על התקלה^א. "עבר עליו הראשון ולא כסהו" - מלא אחד מהם מים ומסר את כסוי הבור לשני והלך^ב, ומלא השני מים ולא כסהו

1 בור של שני שתפים, עבר עליו הראשון ולא כסהו, והשני ולא כסהו, השני חייב.
2 כסהו הראשון, ובא השני ומצאו מגלה ולא כסהו, השני חייב.

את הבור - השני לבדו חייב בנזקו, כי במסירת הכסוי לידי השני, מקבל השני על עצמו את אחריות הכסוי.

2 השתמש הראשון בבור וכסהו, ובא השני להשתמש בו ומצאו מגלה, כגון שהתליע הכסוי ונשבר^א, ולא כסהו - השני חייב לבדו בנזקי הבור (עד שיודע הדבר גם לשתפו ויהיה ספק בידו לבנות כסוי חדש), כי עליו מטל לטפל בכסויו. בתוך הדברים משמיעתנו המשנה שהראשון אינו חייב בכל עת לצאת ולבדק שמא נתגלה הבור, אלא פיון שפסהו כראוי הוא נפטר מחובתו.

י"ט
בתשרי

יום ב'

ד'
דחווה"מ
סוכות

(בבא בתרא קיח)

היום נלמד:

משנה

בבא קמא

פרק ה' משנה ו'

גמרא

בבא בתרא

דף עד/ב

תובנה מרגשת

לצוד את

הלווייתן הלבן

לך ולמשפחה

מסכת בבא בתרא

דף קי"ח

זוהר

אמור דף קג.

הלכה

ברכת לישוב

בסוכה

הלכה ב'ד'

מקורות והערות

- א. אם לא היו מפקידים, השטח היה נותר פרטי ולא היתה לניזק זכות תביעה. ג. כך מפרשת הגמרא את כוונת המשנה, ראה עוד תוספות יום טוב, ד"ה השני. ג. רש"י, דף נב/א, ד"ה ומצאו מגולה.

המשנה עוברת לפרט לגבי אפן כסוי הבור.

³ כסוהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת - פטור.

בגמרא מבאר כי המשנה באה לרבות גם את המקרה הבא: הניח כסוי הראוי לשורים אך אינו יכול לעמוד בפני גמלים, ולבסוף התליע הכסוי ועברו עליו שורים ונפלו - פטור למרות פשיעתו לגבי גמלים, כי אין קשר בין פשיעתו להתרחשות הנזק.

⁴ לא כסוהו כראוי ונפל לתוכו

שור או חמור ומת - חיב. כלומר: אם עברו גמלים והחלישו את הכסוי ואחר כך נפל לתוכו שור או חמור, שהואיל והכסוי עומד להחלש על ידי גמלים המצויים במקום - אינו נחשב ראוי אף לשורים.⁷

עתה עוברת המשנה לעסק במקרה של שור שנפל לבור מפני גורם חיצוני: ⁵ היתה אדם פורה בבור ושור שעמד לפני שפת הבור נבעת מקול הכריה ונפל "לפניו", לתוך הבור - חיב.

על קול הכריה שהביעת את השור וגרם לנזק אין חיוב, שהרי קול הכריה לא גרם נזק ישיר אלא השור המבהל גרם לעצמו נזק בנפילתו לתוך הבור ("גרמא בנזיקין"). אולם בעל הבור חיב, כי הבור שתף בנזק ובתוכו ארע הנזק, ואפן זה הוא בכלל חיובי "בור" שקבעה התורה.

⁶ נפל השור המבעת לאחוריו - מחוץ לבור, ונחבט בקרקע רשות הרבים שמחוץ לבור - בעל הבור פטור, כי לא נזק מן הבור, שהרי גורם התקלה אינו הבור אלא קול הכריה, וגם הנזק לא ארע בתוך הבור.

ברם, אם שור נתקל בשפת הבור בלא קול כריה ונפל ונזק בקרקע רשות הרבים, חיב בעל הבור, כי על כל מקרה שארע נזק בתוך בורו, או שארע נזק מחמת בורו, הוא חיב.

³ כסוהו כראוי, ונפל

לתוכו שור או חמור

ומת, פטור. ⁴ לא כסוהו

כראוי, ונפל לתוכו שור

או חמור ומת, חיב.

⁵ נפל לפניו מקול

הכריה, חיב. ⁶ לאחוריו

מקול הכריה, פטור.

בבא קמא פרק ה' ■ ו'

ביאור

**7 נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכִלְיוֹ
וְנִשְׁתַּבְּרוּ, חֲמור וְכִלְיוֹ
וְנִתְקַרְעוּ, חֵיב עַל
הַבְּהֵמָה וּפְטוֹר עַל
הַפְּלִים. 8 נָפַל לְתוֹכוֹ
שׁוֹר חֲרָשׁ, שׁוֹטֵה וְקָטָן,
חֵיב. בֶּן אֹ אוֹ בַת, עֶבֶד אוֹ
אָמָה, פְּטוֹר:**

עֵתָה מִפְּרֻטָּת הַמִּשְׁנָה עַל אֵלוֹ
סוּגֵי נְזִיקִים חֵיבָה הַתּוֹרָה אֶת בְּעַל
הַבוֹר.

7 לְתוֹךְ בּוֹר נָפְלוּ שׁוֹר וְכִלְיוֹ
וְנִשְׁתַּבְּרוּ, חֲמור וְכִלְיוֹ וְנִתְקַרְעוּ¹ -
חֵיב בְּעַל הַבוֹר עַל הַבְּהֵמָה, וּפְטוֹר
עַל הַפְּלִים.

הַלְכָה זוֹ הִיא גְזֵרַת הַכְּתוּב כְּפִי
שִׁדְרָשׁוֹ חו"ל מִן הַפְּסוּקִים.

8 נָפַל לְתוֹךְ הַבוֹר שׁוֹר שֶׁהוּא
חֲרָשׁ, שׁוֹטֵה אוֹ קָטָן, שְׂאִין בְּהֵם
דַּעַת לְהַזְהֵר - חֵיב.

אך אם נפל לתוכו שור פקח - פטור מפני

ששור פקח יודע להזהר שלא לפל לבור ובעל הבור כמודהו כאנוס על נזק זה², ובתנאי שאכן אפשר היה להבחין בבור והוא לא היה מכסה בכסוי רעוע וכיוצא בדבר, המטעה שכביכול אין תקלה.

נפלו לתוך הבור בן ובת קטנים, עבד או שפחה, ומתו - פטור.

טעם הדבר: התורה קבעה כי בעל הבור מתחייב רק על נזקי אדם אך פטור על מיתת אדם.

המשנה נקטה "בן או בת" לחדש, שפטור אף על פי שאינם יודעים להזהר. "עבד או אמה" היא נקטה, לחדש שפטורים עליהם אף על פי שאפשר להתיחס אליהם כממוזן בעליהם.

מקורות והערות

1. כלי השור הם העול והמחרשה, לפיכך מנתסחת עליהם המשנה "ונשתברו", ואילו כלי רמב"ם, הלכות נזקי ממון, פרק י"ב, הלכה ט"ז.

2. כלי השור הם העול והמחרשה, לפיכך מנתסחת עליהם המשנה "ונשתברו", ואילו כלי החמור הם מרדעת וכיוצא בזה, ולפיכך

הגיע הזמן להשתלט על הפחות האדירים ביותר שברשותנו

בבא בתרא דף עד/ב

ביאור

לעתיד לבוא יהרג הקדוש ברוך הוא את ה"לויִתן" ויעשה לצדיקים סבות מעורו. מהו אותו לויִתן ומה מיוחד בעור שלו?

הלויִתן הפחל הוא בעל החיים הגדול ביותר בכדור הארץ. ארכו מגיע עד 34 מטרים ומשקלו עד 177 טונות. זהו יצור נבון, שלו ובלתי מזיק, הנזון בעקר מסרטנים זעירים. למרבה הצער, הוא מצוי כיום בסכנת הכחדה בשל ציד נרחב על ידי בני האדם, ורק כמה אלפים ממנו נשארו.

על רקע זה, מעוררים תמיהה דברי חז"ל במספר מקומות, המבססים על פסוקי התנ"ך, ולפיהם לעתיד לבוא יהרג הקדוש ברוך הוא את הלויִתן ויעשה לצדיקים

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקב"ה לעשות סבה לצדיקים מעורו של לויִתן, שנאמר "התמלא בסבות עורו"... והשאר הקב"ה פורסו על חומות ירושלים, וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר "והלכו גוים לאורף ומלכים לנגה זרחף".

סבה מעורו. כך גם נוהגים להתפלל בחג הסכות: "יהי רצון שנוכח לשבת בסבה מעורו של לויִתן". על איזה לויִתן מדבר, ומה הענין בסבה מעורו? ובכן, מעיין במקורות מתברר שאין הכוונה לבעלי החיים הקרויים בנימינו לויִתנים, אלא לבריה שונה לחלוטין. לפי המדרשים, הלויִתן ובת זוגו, המכונים גם "התנינים הגדולים", נבראו ביום החמישי לבריאה. ה' ראה שאם הם יתרבו, לא יוכל העולם לעמוד בפניהם, ולכן סרס את הזכר והרג את הנקבה, ומלח את בשורה לצדיקים לעתיד לבוא.

מהתאור הנזכר, ומתאורים נוספים בדברי חז"ל, נתן להבין שאותו לויִתן אינו בעל חיים רגיל כלל, או איזה דג גדול במיוחד - אלא כח בראשיתי מיוחד שקיים במציאות.

ואכן, חכמינו הסבירו בצורות שונות את משמעותו העמקה של הלוי'תן. רבי צדוק הכהן מלובלין, בספרו "פרי צדיק"^א, כתב על הלוי'תן לצד יצור נוסף שמזכר בהקשר אליו - הלוא הוא שור הבר, שגם מבשרו עתידים הצדיקים לאכל לעתיד לבוא. לדברי רבי צדוק, שני היצורים הללו מסמלים את הקלפות של היצרים החזקים ביותר באדם: הלוי'תן מסמל את יצר התאוה, ואלו שור הבר מסמל את קלפת הקנאה והרציחה. יש הבדל משמעותי בין שני הכחות הללו: התאוה אמנם מובילה פעמים רבות למקומות שליליים, אבל יש לה גם מקום בקדשה, ונתן לכן אותה כדי לעורר את התשוקה לתורה, למצוות, לקרבת אלקים. לכן לעתיד לבוא יעשה ה' סכה לצדיקים מעורו של לוי'תן - בלומר, יסלק את הצדדים השליליים של כח התאוה, וישאיר רק את היצר החיובי שבו. לעמת זאת, בקלפת הקנאה והרציחה אין שום דבר חיובי, ולכן לא ישאר ממנה כלום לעתיד.

מכך אנחנו יכולים להבין, שבתוך כל אחד מאתנו יש לוי'תן - כח אדיר של תשוקה שיכול לספק לאדם אנרגיות אדירות. ואכן, אנו רואים אנשים שהתשוקות והתאוות שלהם הובילו אותם לפעל דברים עצומים בעולם. מה שעלינו לעשות הוא לקחת את העצמות של הלוי'תן הזה, ולהשתמש בהן לצד של הקדשה. אם אנחנו משתוקקים לדבר מסוים, נזכיר לעצמנו שאותו הדבר וההנאה שגלומה בו הם רק ניצוץ מהאור של האינסוף האלקי - ואם כך, מדוע לחפש ניצוצות כאשר אפשר לדבוק באינסוף? נעורר את הלוי'תן שלנו, ונפליג על גבו אל הים הגדול של קרבת אלקים.

לצוד את הלוי'תן הלבן

תובנה
מרגשת
סטון יומי שיאיר לכנס את היום

מסכת נבא בתרא ■ דף ק"ח

הָאֲמוּרָא שְׂמוּאֵל (יֶרְחִינָאָה)

ה"אֲמוּרָאִים" הם חכמי יִשְׂרָאֵל שְׁחִיו בְּתַקוּפָה שְׁלֹאֲחֹר פְּתִיבַת הַמְּשֻׁנִיּוֹת, הם כּוֹנְנוּ "אֲמוּרָאִים" מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים וְלוֹמְדִים אֶת דְּבָרֵי הַתְּנָאִים וּמְסֻבֵּירִים אוֹתָם.

אֶחָד הָאֲמוּרָאִים הָרָאשׁוֹנִים הָיָה שְׂמוּאֵל. הָאֲמוּרָא שְׂמוּאֵל נוֹלַד בְּעִיר נְהַרְדְּעָא, אַחַר כִּף עָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעוֹד זָכָה לְרֹאוֹת אֶת רַבִּי יְהוּדָה הַנֶּשִׂיא מְסַדֵּר הַמְּשֻׁנִיּוֹת. לְאַחַר שֶׁלָּמַד תּוֹרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוּא חָזַר לְנְהַרְדְּעָא וּלְיָמִים הַתְּמֻנָה לְרֹאשׁ יְשִׁיבַת נְהַרְדְּעָא.

שְׂמוּאֵל הִתְפָּרַסּוּ גַם בְּכָף שְׂפִדַּע אֶת מַהֲלְכֵי גְרָמֵי הַשְּׂמִימִים, הַשְּׂמֵשׁ הַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים, וּלְפִיכָף הָיוּ שְׁפִינּוּהוּ "יֶרְחִינָאָה" מְלִשׁוֹן יָרַח, כְּלוֹמַר בְּקִי בְּמַהֲלָף הַיָּרֵחַ.

בִּקְרוּ בַּאתֵר 'תְּלִמוּד יִשְׂרָאֵל'

עולו אושפיזין עלאין קדישין

אמור דף קג.

תרגום

וְצָרִיךְ אָדָם לְשַׁמַּח
בְּכָל יוֹם וְיוֹם, בְּפָנִים
מְאִירוֹת, בְּאוֹרְחִים
הַלְלוּ שְׁשׁוּרִים עִמּוֹ.
כְּמוֹ שֶׁרַב הַמְּנוּנָא
סָבָא, בְּשִׁהִיָּה נְכַנְס
לְסַפְּהָ הִיָּה שְׁמַח,
וְעוֹמֵד עַל פִּתְחַּה הַסְּפָה
מִבְּחוּץ, וְאוֹמֵר: נְזַמֵּן
לְאוֹרְחִים.

וּבְעֵי בַר נֶשׁ לְמַחְדֵי בְּכָל יוֹמָא
וְיוֹמָא, בְּאַנְפִין נְהִירִין, בְּאוֹשְׁפִיזִין
אַלִין דְּשְׁרִיין עִמִּיהָ. כִּי הָא דְרַב
הַמְּנוּנָא סָבָא, כַּד הוּא עָוִיל לְסַפְּהָ
הוּא חֲדִי, וְקָאִים עַל פִּתְחָא לְסַפְּהָ
מְלַגָּאוּ, וְאוֹמֵר, נְזַמֵּן לְאוֹשְׁפִיזִין.

בְּכָל יוֹם מִימֵי חַג הַסְּכוּת יִשְׁנָה הָאָרֶה יְחֻדִית הַמְּאִירָה מִהַמְּדוּת הָעֲלִיוֹנוֹת
שְׁמֹת־גְּלוּת דְּרַךְ הָאוֹרְחִים הָעֲלִיוֹנִים בְּסִפְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם. בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן אֲבָרְהָם
אָבִינוּ שְׁמָאִיר אֶת הָאֶרֶץ הַחֹסֵד, בְּיוֹם הַשְּׁנִי יִצְחָק אָבִינוּ שְׁמָאִיר אֶת מִדַּת
הַגְּבוּרָה, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יַעֲקֹב אָבִינוּ שְׁמָאִיר אֶת מִדַּת הַתְּפָאֶרֶת, בְּיוֹם הָרְבִיעִי
מִשֶּׁה רַבְּנוּ כְּנֶגֶד סְפִירַת הַנְּצֻחַ, בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי אֶהְרֵן הַכֹּהֵן כְּנֶגֶד מִדַּת הַהוֹד, בְּיוֹם
הַשְּׁשִׁי יוֹסֵף הַצְּדִיק שְׁמָאִיר אֶת מִדַּת הַיְסוּד, וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּוִד הַמֶּלֶךְ כְּנֶגֶד מִדַּת
הַמְּלֻכוֹת. עַל כֵּךְ מְרַחֵב הַזֹּהַר הַקְּדוֹשׁ [מִתְרַגֵּם]: "בְּשַׁעָה שְׁאָדָם יוֹשֵׁב בְּמִדּוֹר
הַזֶּה, יַעַל הָאֲמוּנָה, הַשְּׂכִינָה פּוֹרֶסֶת אֶת כְּנַפְיָהּ עָלָיו מְלַמְעָלָה, וְאֲבָרְהָם וְחַמְשֵׁה
צְדִיקִים אֲחֵרִים שְׁמִים אֶת מְדוֹרָם עִמּוֹ... וְצָרִיךְ אָדָם לְשַׁמַּח בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּפָנִים
מְאִירוֹת בְּאוֹרְחִים הַלְלוּ שְׁשׁוּרִים עִמּוֹ. כְּמוֹ שֶׁרַב הַמְּנוּנָא סָבָא, בְּשִׁהִיָּה נְכַנְס
לְסַפְּהָ הִיָּה שְׁמַח, וְעוֹמֵד עַל פִּתְחַּה הַסְּפָה מִבְּחוּץ וְאוֹמֵר: נְזַמֵּן לְאוֹרְחִים. נִסְדֵּר
אֶת הַשְּׁלֶחֶן, וְעוֹמֵד עַל רַגְלָיו, וּמְבַרֵךְ וְאוֹמֵר: בְּסִפְתּוֹ תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים. שְׁבוּ
אוֹרְחִים עֲלִיוֹנִים, שְׁבוּ אוֹרְחֵי הָאֲמוּנָה, שְׁבוּ. הַרִים יָדָיו וְשְׁמַח, וְאוֹמֵר: אֲשֶׁרִי
חִלְקֵנּוּ, אֲשֶׁרִי חִלְקֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכַתּוּב (דְּבָרִים לב) כִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ וְגו', וְהִיָּה
יוֹשֵׁב". הַרִי מְכָאן, שְׁכַכְל שְׁנַתְּחַבֵּר לְאוֹתָהּ הָאָרֶה כֵּךְ נְרַגִּישׁ אוֹתָהּ וְנִקְבֵּל מִמֶּנָּה
כַּח וְשַׁפֵּעַ, וּבְכֵךְ נִזְכֵּה שִׁיתְקִים כְּנוֹ מַה שְׁאָנוּ מְזַכְרִים בְּכַרְכַּת הַמְּזוּן: "הַרְחֵמֵן הוּא
יִשְׁפִיעַ עֲלֵינוּ שְׁפַע קְדוּשָׁה וְטָהֳרָה, מִשְׁבַּעָה אוֹשְׁפִיזִין עֲלֵאִין קְדִישִׁין, אֲבָרְהָם יִצְחָק
יַעֲקֹב מִשֶּׁה אֶהְרֵן יוֹסֵף וְדָוִד, זְכוּתָם תְּהֵא מִגֵּן וְצָנָה עֲלֵינוּ".

ב. בְּרַכָּה בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה

כתב ה'שֵׁלַחן עָרוּךְ': 'נִהְיָו שְׂאִין מְבָרְכִים עַל הַסָּפָה אֶלָּא בְּשַׁעַת אֲכִילָה'.⁷ וְהֵינּוּ, שֶׁהַמְנַהֵג הוּא שְׂלֵא לְבָרֵךְ בְּרַכַּת 'לִישֵׁב בְּסָפָה' עַל הַשְּׂהִיָּה בְּסָפָה אוֹ עַל הַשְּׂנָה בְּסָפָה, אֶלָּא רַק בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה בְּסָפָה.⁸

אִף שֵׁי שְׂרַאשׁוּנִים הַסּוֹבְרִים, שְׂמֵן הַדִּין מְבָרְכִים אֶת בְּרַכַּת 'לִישֵׁב בְּסָפָה' אִף כְּשֶׁנִּכְנַס לְעַמּוּד וְלִשְׁבַת בְּסָפָה לֹא עַל דַּעַת לְאָכַל בָּהּ וּכְפִי שְׁנִתְבָּאָר לְעִילָו, מִכָּל מְקוֹם מְנַהֵג כָּל הָעוֹלָם כְּדַעַת הַרַאשׁוּנִים שְׂאִין מְבָרְכִים אֶלָּא בְּשַׁעַת אֲכִילָה בְּלִבָּד, וְהַבְּרַכָּה בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה פּוֹטְרַת אֶת הַשְּׂנָה, הַטְּיוּל וְהַלְמוּד בְּסָפָה.⁹

ג. הַשׁוּוּהָ קָדָם אֲכִילָתוֹ

הַנִּכְנָס לְסָפָה וְשׁוּוּהָ בָּהּ קָדָם אֲכִילָתוֹ, אֵינּוּ מְבָרֵךְ 'לִישֵׁב בְּסָפָה' בְּכַנְיַסְתּוֹ אֶלָּא בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה, וּבִזְמַן פּוֹטְרַת אֶת הַשְּׂהִיָּה שֶׁשְּׂהָה בְּסָפָה קָדָם לְכֵן. אֲמָנָם כְּתִבּוּ הָאֲחֵרוּנִים, שְׁנִכּוֹן הַדְּבָר לְצִאֵת גַּם יְדֵי דַעַת הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁהַנִּכְנָס לְשַׁבַּת בְּסָפָה, צָרִיךְ לְבָרֵךְ אִף אִם אֵינּוּ אוֹכֵל. עַל כֵּן, מִיָּד כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לְסָפָה, יֹאכַל אֲכִילַת קִבְעָה הַחִיּוּבַת בְּסָפָה וּכְפִי שְׁנִתְבָּאָר לְהִלְלוֹן וְיִבְרַךְ אֶת בְּרַכַּת 'לִישֵׁב בְּסָפָה', שְׁבֹאֲפֵן זֶה נִמְצָא שְׂאִינוֹ שׁוּוּהָ בְּסָפָה בְּלֹא בְּרַכָּה.¹⁰ וְלִעֲנַיִן בְּרַכַּת 'לִישֵׁב בְּסָפָה' כְּשֶׁלְּאַחַר מִכֵּן סוּעַד סְעוּדָה שְׁנִית, יִתְבָּאָר לְהִלְלוֹן.

ד. קָדָם בְּרַכַּת הַמוּצִיא

יֵשׁ פּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים, שְׁצָרִיךְ לְבָרֵךְ אֶת בְּרַכַּת 'לִישֵׁב בְּסָפָה' קָדָם שְׂמִבְרַךְ אֶת בְּרַכַּת 'הַמוּצִיא'. הַטַּעַם לְכַךְ הוּא, שֶׁהַנִּכְנָס לְסָפָה וְיֹושֵׁב לְסַעַד אֶת סְעוּדָתוֹ, הָרִי הוּא מִתְחַיֵּב מִיָּד בְּמִצְוַת סָפָה, וְרַאוי לְסַמֵּךְ אֶת הַבְּרַכָּה לְיִשְׁיבָה כְּכֹל הָאֲפָשֵׁר.¹¹

מקורות והערות

10. שם במ"ב ובכף החיים אות צ"ח.

7. ס' תרל"ט סעי' ח'.

11. טור ס' תרמ"ג בשם המה"מ מרוטנבורג. וכתב בבית יוסף שם שכן נראה, וכן סתם השו"ע שם סעי' ג' אלא שכתב שמנהג העולם אינו כן, כדלהלן.

8. עיין לעיל הערה 3 שבני תימן הנוהגים כדעת הרמב"ם, נוהגים לברך 'לישב בסוכה' מיד כשנכנסים לסוכה, ולא רק בשעת האכילה.
9. שם במ"ב ס"ק מ"ו ובכף החיים אות צ"ד.